

Károlyi Lili¹

A terrorizmus elleni küzdelem büntetőjogi eszközei

A határokat nem ismerő, ennek apropóján a társadalom minden szegmensére hatással lévő terrorizmus korunk globális kihívásaként napjaink legjelentősebb biztonságpolitikai kérdésévé vált. A terrorizmus mint az illegitim politikai másként gondolkodás² tulajdonképpen azóta jelen van, amióta az emberiség politikai csoportokba szerveződött.³ Transznacionális, valamint komplex jellegéből adódóan folyamatos veszélyt jelent az államok demokratikus működésére, így kiemelt jelentőségű fogalmi meghatározásainak széles körű ismérése ahhoz, hogy kidolgozzuk a megfelelő válaszhintézkedéseket. Az ellene való büntetőjogi eszközök korszerűsítése azonban továbbra is kihívást jelent a jogalkotónak, mivel a terrorcselekmények elkövetési alakzatai a technikai fejlődés révén folyamatosan új irányt vesznek, aminek szükségszerű következménye a naprakész biztonsági stratégiák megalkotása. Jelen tanulmány a terrorcselekmények büntetőjogi vonatkozású főbb tendenciáit tekinti át, azonban a terjedelmi korlátokra tekintettel nem célja a téma minden részletekre kiterjedő vizsgálata, sokkal inkább a szabályozás problematikájának bemutatása.

Kulcsszavak: terrorcselekmények, büntetőjog, definíció, nemzetközi egyezmények, elkövetési magatartások

Criminal Law Instruments in the Fight against Terrorism

Nowadays terrorism, which knows no borders and affects all segments of society, has become the most important security policy issue in the world. Terrorism as an illegitimate political dissent has been present since humanity was organised into political groups. Due to its transnational and complex nature, it poses a constant threat to the democratic functioning of states, so it is essential to clarify its conceptual definitions in order to describe the appropriate responses to terrorism. However, the modernisation of criminal law, which aims to tackle the various acts of terrorism remains a challenge for the legislator, as the perpetrators of terrorist acts are constantly moving in a new direction, and as a result of this, up-to-date security strategies have been reviewed and developed. The present study focuses on the main trends in criminal law related to terrorist acts, although given the scope constraints, it is not intended to examine the topic in detail, but rather to present the problematic issue of regulation.

Keywords: acts of terrorism, criminal law, definition, international conventions, nature of the offences

¹ Károlyi Lili a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karon végzett jogász, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar keleti nyelvek és kultúrák alapképzési szak, arab szakirányos hallgatója. E-mail: lilikarolyi@gmail.com

² Marie-Helen Maras: *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Ford. Varga Tibor. Budapest, Antall József Tudásközpont, 2016. 37.

³ Sokan az Öszövétségéből, a *Bírák Könyvéből* ismert Sámsont, aki Gázában az oszlopokat magára és a filiszteusokra döntve hajtotta végre tettét, a terroristák előfutárjaként emlegetik.

„A terrorizmus célja egészen egyszerűen rettegést és félelmet kelteni. A félelem aláássa a hitet a társadalmi rendben. Belülről gyengíti az ellenséget [...] düh reakciókat vált ki. A terrorizmus politikai fegyver.”⁴

1. A terrorizmus definíciója és típusai

A 20–21. század jellegzetessége, hogy a terrorcselekmények az államhatárokon túl terjednek, aminek következtében megjelenik a nemzetközi terrorizmus mint a nemzetközi közösség egészét fenyegető tényező. Jóllehet e globális fenyegetettség nemzethatárokon átnyúló összefogásra készítette az államokat és a különböző nemzetközi szervezeteket – sőt számtalan terrorizmusdefiníciót alkottak meg⁵ –, továbbra sem beszélhetünk nemzetközi konszenzuson alapuló terrorizmusmeghatározásról.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének 1994. december 9-én elfogadott 49/60. számú határozata e tekintetben már tartalmaz egy releváns rendelkezést. A terrorizmust a bűnözés sajátos formájaként definiálja, hangsúlyozva a politikai célból való elkövetést. Meghatározása szerint a terrorcselekmények gyakran tartalmaznak politikai, ideológiai, faji, etnikai és vallási elemeket, ugyanakkor bármilyen megfontolás is vezérli azokat, sohasem igazolhatók.

Csaknem 15 évvel 9/11-et követően a NATO is kidolgozott egy koncepciót, amelynek értelmében terrorizmus alatt értendő az „erő vagy erőszak jogellenes alkalmazása vagy ezek használatával való fenyegetés személyek vagy vagyon(tárgyak) ellen a célból, hogy a kormányokat vagy a társadalmakat kényszerítsék vagy megfélemlítsék politikai, vallási vagy ideológiai céljaik elérése érdekében”.

Ez idő alatt az Európai Unió (EU) is zászlajára tűzte a sajátos terrorizmusfogalom megalkotását. A terrorizmus elleni küzdelemről szóló 2002/475/IB Tanácsi kerethatározat határozta meg elsőként azoknak a cselekményeknek a körét, amelyeket a tagállamoknak terrorcselekményekként kell értékelniük. Eszerint a terrorizmus körébe az olyan cselekmények sorolandók, amelyeknek célja a lakosság súlyos megfélemlítése, illetve egy kormány vagy egy nemzetközi szervezet jogellenes kényszerítése arra, hogy az valamit tegyen, ne tegyen, vagy attól tartózkodjon. Továbbá terrorcselekményként értékelendő egy ország vagy egy nemzetközi szervezet alapvető politikai, alkotmányos, gazdasági vagy társadalmi rendjének súlyos destabilizálása vagy lerombolása. Bár az Európai Parlament és a Tanács 2017/541 irányelve a terrorizmus elleni küzdelemről felváltotta az e bekezdésben említett kerethatározatot, ennek ismertetésére azonban az uniós jogi szabályozásról szóló fejezetben térek ki.

A 20. század során dekolonizációs harcokat folytató Afrikai Egységsszervezet⁶ tagállamai meglehetősen specifikus megközelítést képviseltek, amikor a terrorizmust definiálták. Az 1999-ben elfogadott terrorizmus megelőzéséről és a terrorizmus elleni harcról szóló egyezményének 3. cikk 1. pontja azokat a fogalmi elemeket határozza meg, amelyek nem

⁴ Dan Brown: *Angyalok és démonok*. Ford. Bori Erzsébet. Budapest, Gabo Kiadó, 2003. 216–217.

⁵ A témával foglalkozó tudományterület több száz definíciót tart számon.

⁶ Az afrikai regionális nemzetközi szervezetet a gyarmatok függetlenné válása után, 1963-ban alapították meg. Tagja mind az 55 afrikai állam.

merítik ki a terrorcselekmények tényállását. Vagyis a nemzetközi jog elveivel összhangban folytatott harcokat, amelyeket a népek a felszabadulásukért, valamint az önrendelkezésükért folytatnak – beleértve a gyarmatosítást, a megszállást, az agressziót és a külföldi erők uralma elleni fegyveres harcot –, nem tekintik terrorista cselekményeknek.

Ami kétséget kizáróan közös valamennyi definícióban, hogy terrorizmus erőszak alkalmazásával, vagy az erőszakkal való fenyegetés révén követhető el. Célja valamennyi esetben a cselekmények jelentős lélektani hatása, amelynek révén képes gyengíteni az adott államon belüli társadalmi, illetve kormányzati stabilitást. A valódi lényege tehát nem maga a cselekmény, hanem az arra adott reakció.

Fajtaát tekintve megkülönböztethetjük az ideológiai,⁷ az etnikai, faji, vallási,⁸ a sajátos politikai érdeklődési⁹ törekvéseket szolgáló és az állami¹⁰ terrorizmust, míg az elkövetési alakzatait tekintve különbséget tehetünk a csoportos és az úgynevezett *magányos farkas*¹¹ elkövetők között.

Az elkövetési módok tekintetében pedig megemlíthetők a légi közlekedéssel összefüggő támadások, a robbantásos támadások, a tengeri támadások, a vasúti támadások, és végül, de nem utolsósorban az emberrablás formájában végrehajtott terrorcselekmények.

2. Nemzetközi egyezmények a terrorizmus elleni küzdelemben

Az állami, illetve a nemzetközi terrorizmus klasszikus megjelenésének Ferenc Ferdinánd osztrák–magyar trónörökös 1914. június 28-i merénylete tekinthető, amely révén a nagy horderejű hágai békekonferenciák ellenére is kirobbant az I. világháború.¹²

Kétségtelen, hogy a nemzetközi terrorizmus megjelenésével a terrorizmus elleni küzdelemben a jogalkotás egyik meghatározó fórumának a Nemzetek Szövetségének a jogutódja, az 1945-ben megalakult Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) tekinthető.¹³

Jóllehet az 1930-as években a Nemzetek Szövetsége úttörőnek bizonyult, amikor elsőként tett kísérletet arra, hogy a terrorcselekményt mint nemzetközi bűncselekményt definiálja. E jelentős kísérlet előzményeként szolgál I. Sándor jugoszláv királynak a horvát szeparatista elkövetők általi merénylete, amelyben életét veszítette 1934-ben

⁷ A kapitalizmust elutasító, forradalmi szocialista elveket valló baloldali és a nacionalizmust hangsúlyozó jobboldali terrorizmus. Lásd Maras (2016): i. m. 75–78.

⁸ Az etnikai, faji, vallási terrorizmust célszerű együttesen tárgyalni, ugyanis valamennyi jellemzője, hogy egy adott kisebbségben lévő népcsoport a terrorizmust mint eszközt kívánja felhasználni politikai/területi vagy valamilyen más indíttatásból, a célból, hogy kivívja függetlenségét. Lásd Kancsal Kitti: *Terrorizmus egykor és ma – avagy a büntetőjogi eszközei a terrorizmus elleni harcban*. [online], 2013. 02. 07. Forrás: ujbtk.hu [2022. 03. 22.]

⁹ Ide sorolandók például a szélsőséges állatjogi aktivisták, az abortuszt ellenzők vagy az ökoterroristák. Maras (2016): i. m. 81–85.

¹⁰ Léte azonban számtalan kérdést vet fel, mivel nehezen megállapítható, hogy az erőszak alkalmazása a rend fenntartása érdekében meddig minősül legitimnek. Lásd N. Rózsa Erzsébet: *Felkelők, terroristák és az állami erőszak a szíriai konfliktusban. Világtörténet*, 7. 39. (2017), 4. 649.

¹¹ E magányos elkövetők további jellemzője, hogy bár szándékukban áll a tulajdonképeni cselekmény elkövetése, a cselekmény tényleges elkövetésére azonban az alkalom okán kerül sor.

¹² Kovács Péter: *Nemzetközi közjog*. Budapest, Osiris Kiadó 2016. 40–41.

¹³ Jelenleg 193 tagállama van, emellett „nem tag megfigyelő státusszal” a Vatikán és Palesztina rendelkezik a világszervezetben.

Franciaországban. A merénylők Olaszországba menekülése okán Franciaország egy 1870-ben megkötött egyezmény alapján kezdeményezte az elkövetők kiadatását, azonban a torinói Fellebbviteli Bíróság a bűncselekmény (*deliktum*) politikai minősítése okán akként ítélt, hogy ezen esetre nem terjed ki a két állam közötti kiadási egyezmény. Ebből adódóan az ENSZ jogelődje szükségesnek tartotta egy egyezmény kidolgozását, amely által hatékonyan fel lehet lépni az ilyen merényletek elkövetői ellen. Habár 1937-ben elkészült két egyezménytervezet, azok sohasem léptek hatályba. Ennek ellenére pozitívumként értékelhető a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem nemzetközi jogi alapokra helyezése.¹⁴

Annak érdekében, hogy a jogi szabályozás igazodjon a terrorizmus újabb és újabb megjelenési formáihoz, az 1960-as évektől kezdődően az ENSZ égisze alatt kidolgoztak, valamint elfogadtak különböző nemzetközi egyezményeket.

2.1. A légi terrorizmust célzó büntetőjogi normák megalkotása

Tekintettel a 20. század második felében a számtalan esetben előforduló légi járművek terrorista célzatú hatalomba kerítésére, a modern értelemben vett terrorizmus mint társadalmi jelenség eleinte az úgynevezett *légi terrorizmus*, vagy más névvel a légi közlekedéshez kapcsolódó támadások formájában jelent meg széles körben. A terrorizmus vonatkozásában a nemzetközi közösség által elfogadott első említésre méltó paktum a légi járművek fedélzetén elkövetett bűncselekményekről szóló 1963. szeptember 14-én Tokióban született egyezmény volt.¹⁵

Ezt követte az 1970. december 16-án elfogadott, a légi járművek jogellenes hatalomba kerítésének leküzdéséről szóló hágai egyezmény,¹⁶ amelynek értelmében a szerződő államok kötelezettséget vállaltak arra, hogy az adott deliktumot kiadási bűncselekménynek tekintik.

A polgári repülés biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről szóló 1971-ben készült montreali egyezmény¹⁷ pedig már egzakt módon deklarálja a légi járművek veszélyeztetésének kategóriáit, sőt az 1988-as montreali kiegészítő jegyzőkönyv¹⁸ a repülőterekre is kiterjeszti a védelmet.

2.2. A nemzetközileg védett személyeket megillető különleges jogvédelem

A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem rövidesen új kihívással szembesült, amikor a terrorista akciók a sajátos célzatukból adódóan a nemzetközösséget megtestesítő, nemzetközileg védett személyeket is fenyegették. Ezen indíttatásból 1973. december 14-én New Yorkban az ENSZ Közgyűlése elfogadta a nemzetközileg védett személyek, köztük

¹⁴ Bartkó Róbert: *A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései*. Győr, Universitas-Győr, 2011. 113.

¹⁵ Az Egyezmények jelenleg 187 részes fele van.

¹⁶ Jelenleg 185 részes fele van.

¹⁷ 188 részes féllel rendelkezik.

¹⁸ Részes feleinek a száma 176.

a diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről szóló egyezményt,¹⁹ amely az államok közötti nemzetközi kapcsolatok fenntartása érdekében a nemzetközileg védett személyek mellett az e személyek háztartásában élő családtagokra is kiterjesztette a különleges védelmet.

2.3. A robbantásos terrorcselekmények visszaszorítását célzó egyezmények megalkotása

Míg az új típusú terrorizmusról kijelenthető, hogy egyre radikálisabb, kegyetlenebb és szervezettebb, addig számos esetben csekélyebb pénzügyi erőforrásokat igényel a korábbi válfajához képest. Ennek az egyik oka, hogy az internet megjelenésével számos platformon elérhetővé váltak a házilag elkészíthető robbanószerek útmutatói, amelyek a terrorizmus visszaszorítását tovább nehezítették. Ez okból vezérelve 1991-ben az ENSZ Közgyűlése elfogadta a plasztik robbanóanyagoknak a felismerésük érdekében történő jelzéséről szóló montreali egyezményt,²⁰ majd 1997-ben a terrorista bombatámadások visszaszorításáról szóló New York-i egyezményt.²¹

2.4. Az anyagi hozzájárulás büntetése

Lévén, hogy a hidegháborús szembenállás megszűnésével a terrorizmus elleni fellépés a nemzetközösség egészének érdekében állt, az államok igyekeztek a terrorizmus újabb megjelenési formáit – ideértve a terrorcselekmények feltételeinek biztosításához való anyagi hozzájárulást és a terrorista cselekmények pénzügyi támogatásának visszaszorítását – a büntetőjog tárgykörébe utalni. Ennek következtében 1999. december 9-én az ENSZ Közgyűlésének 54. ülészakán elfogadták a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról szóló New York-i Egyezményt.²²

2.5. Főszerepben a Biztonsági Tanács

A 2001. szeptember 11-i terrortámadást követően ismét előtérbe került a Biztonsági Tanács tevékenysége, ugyanis a közgyűlési határozatokkal szemben hatékonyabban tud reagálni a nemzetközi eseményekre. Általános normaalkotási hatáskörrel még az ENSZ Alapokmánya sem ruházta fel, ugyanakkor a nemzetközi béke és biztonság fenntartásának veszélyeztetése esetén jogalkotó szervként járhat el.²³ Amennyiben a határozat szövege azt határozottan (*expressis verbis*) kimondja, az Alapokmány VII. fejezete²⁴ alapján hozott határozatok kötelezhetik az államokat.

¹⁹ Az Egyezmény jelenleg 180 részes féllel rendelkezik.

²⁰ 156 állam csatlakozott az Egyezményhez.

²¹ Az Egyezményhez 170 állam csatlakozott.

²² Jelenleg 189 részes fele van az Egyezménynek.

²³ A határozatai lehetnek kötelező erejűek vagy ajánlás jellegűek.

²⁴ Amennyiben veszély fenyegeti a békét és a nemzetközi biztonságot, végső esetben az erő alkalmazására is jogi alapot ad.

A Biztonsági Tanács 1368. (2001) számú határozata igazán úttörőnek bizonyult a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemben, ugyanis amellet, hogy határozottan elítélte a World Trade Center elleni támadást, érintőlegesen (*per tangentem*) hivatkozott a jogos önvédelemre is.²⁵ Az Egyesült Államok csakhamar e határozatra alapozva indított támadást az al-Káida szervezetet befogadó Afganisztán ellen, amely a nemzetközi közösség hallgatólagos beleegyezését elnyerve egy meglévő norma sajátos értelmezését eredményezte.²⁶

Az Izrael–Hezbollah konfliktus okán úgyszintén kifejezte aggodalmát a Biztonsági Tanács, majd a 1701. (2006) számú határozatában felszólította Libanont, hogy tegyen meg minden szükséges intézkedést a nem államhoz köthető fegyveres entitások megfékezésében.

Természetesen az ENSZ az Iraki és Levantei Iszlám Állam elleni fellépést is a zászlajára tűzte, és a 2178. (2014) számú határozatával a tagállamait széles körű nemzetközi együttműködésre hívta fel, ideértve a biztonsági, (határ)rendészeti, kereskedelem-ellenőrzési együttműködést, illetve büntetőjogi szankciók alkalmazását azon személyekkel szemben, akik terrorista tevékenységben való részvétel céljából külföldre utaztak, valamint ilyen utazás finanszírozásában vettek részt.

3. Terrorcselekmények az Európai Unió jogában

9/11-et követően már az EU is a terrorizmus célkeresztjében áll, noha a világ térségeihez képest mérsékelten terrorfenyegetett régió.²⁷ Azonban a 2004. március 11-ei madridi merénylet óta számos terrorcselekményt hajtottak végre a területén,²⁸ így a terrorizmusellenes stratégia megalkotására maga az Unió is rákényszerült.

Az elsődleges feladat az Unió számára is a terrorizmus definíciójának a megalkotása volt. E tekintetben az első jelentős uniós jogforrásnak az Európai Unió Tanácsának (Tanács) a 2001 decemberében meghozott közös álláspontja tekinthető, amely lefektette a terrorizmus elleni küzdelem alapvető uniós kereteit. A 2001/931/GASP számú közös álláspont a terrorszervezet és a terrorista csoport fogalmát rögzíti, míg a 2002/475/IB számú Tanácsi Kerethatározat a terrorcselekmény büntetőjogi definícióját, valamint az annak keretében megvalósítható köztörvényes bűncselekményeket helyezte tárgykörébe. Mivel a terrorcselekményekhez egyéb szervesen kapcsolódó elkövetési magatartások kiszélesítését látta indokoltnak a Tanács, az utóbbi határozatot a 2008/919/IB számú kerethatározat módosította. Így a korábbiakhoz képest olyan új tényállások jelentek meg, mint a terrorcselekmény elkövetésére való nyilvános izgatás, a terroristák toborzása és kiképzése.

²⁵ Kovács (2016): i. m. 652.

²⁶ Spitzer Jenő: *Az önvédelem és a terrorizmus ütközete. Hajlik vagy török a nemzetközi jog? Honvédségi Szemle*, 146. (2018), 2. 30.

²⁷ Tólas Péter: *Az Európai Unió terrorfenyegetettsége 2000 és 2019 között, a számok tükrében. Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések*, (2021), 11. 1.

²⁸ Tólas (2021): i. m. 9–10.

A 2004. évi madridi terrortámadásokat követően az uniós vezetők létrehozták az Unión belüli terrorizmusellenes tevékenységek koordinálását ellátó terrorizmus elleni küzdelem uniós koordinátorának a tisztségét, akinek a feladata a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos uniós prioritások előmozdítása.

Miután 2015-öt követően számtalan terrortámadás sújtotta magát az EU területét és az azt képviselő alapvető értékeket, nyilvánvalóvá vált, hogy az ellene való küzdelem nemcsak a tagállamok egyéni, hanem közös felelőssége is. Ebből kifolyólag az uniós vezetők együttes együttműködési nyilatkozatot adtak ki, amely három fő területen sürgette az intézkedéseket, mégpedig a polgárok biztonságának védelme, a radikalizálódás megelőzése és a nemzetközi partnerekkel való együttműködés területén.

A terrorfenyegetettségre tekintettel az Unió 2016 szeptemberében érdemi váltást eszközölt, amikor bevezette az autonóm szankciók alkalmazását az al-Káidával és az Iszlám Állammal, illetve a velük összeköttetésben álló vagy őket támogató személyekkel és szervezetekkel szemben, ugyanis addig kizárólag olyan személyekkel és szervezetekkel szemben volt lehetőség szankciót alkalmazni, akiket/amelyeket az ENSZ vagy valamely önállóan eljáró tagállam jegyzékbe vett.

Mivel az Unió tagállamaira (is) egyre nagyobb veszélyt jelentenek azok a személyek, akiket külföldön lévő terrorista csoportok ösztönöztek vagy utasítottak terrorcselekmények végrehajtására, valamint akik e célból maradtak az EU területén, az Európai Parlament és a Tanács megalkotta a 2017/541 számú irányelvet, amely kimerítően felsorolja azokat a szándékosan elkövetett, súlyos bűncselekményeket, amelyek terrorista cselekményeknek minősülnek. Továbbá kimondja, hogy a terrorista bűncselekmény elkövetésére való nyilvános uszítás bűncselekménynek minősül. Többek között ekként értelmezendő a terrorizmus dicsőítése és igazolása, példának okáért a terrorizmus áldozataival kapcsolatos üzenetek vagy képi felvételek abból a célból online vagy offline módon való terjesztése, hogy a terroristák ügye támogatást kapjon, valamint a lakosságot súlyosan megfélemlítse. A terroristaképzésben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánítása kapcsán rögzíti, hogy a terrorista bűncselekmény elkövetésének céljából robbanószerkezet készítéséről szóló kézikönyv letöltése büntetendő, kivéve, ha az internetes oldalak megtekintésének vagy információs anyagok gyűjtésének hátterében mindössze legitim, így példának okán tudományos vagy kutatási célok állnak.

Ezt követően a terrorcselekményekhez szervesen kapcsolódó pénzmosás és a terrorizmusfinanszírozás elleni fellépés volt napirenden. Annak érdekében, hogy megnehezítsék a fiktív vállalkozások révén való illegális pénzeszközök elrejtését, az Európai Parlament és a Tanács megalkotta a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló 2018/843 irányelvet, amelyben többek között szigorítást rendelt el a kiemelt kockázatot jelentő harmadik országok vonatkozásában végzett ellenőrzéseket illetően is.

A szélsőséges eszmék terjedésének megelőzése tárgyában a Tanács az online terrorista tartalom terjesztésével szembeni fellépésről 2021 tavaszán rendeletet fogadott el. Ennek értelmében valamennyi tagállamra kiterjedően a tagállamok illetékes bíróságai eltávolítási végzés keretében kötelezhetik a tárhelyszolgáltatókat a terrorista tartalom eltávolítására vagy hozzáférhetetlenné tételére.

4. A hatályos magyar szabályozás

A terrorcselekményt elsőként a magyar büntetőjogban az 1978. évi IV. törvény (korábbi Btk.) 261. §-a pönalizálta a közrend elleni bűncselekmények körében. Azonban az akkori tényállás sokkal inkább tűnt az emberrablás és a zsarolás ötvözetének,²⁹ ugyanis még csak utalást sem tett a politikai, illetve ideológiai követelésekre,³⁰ amelyek a terrorcselekmények magját képezik.³¹

A 2001. szeptember 11-ei terrortámadást követően a 2001. évi LXXXIII. törvény 8. § (1) bekezdése módosította a korábbi Btk. 261. §-át. E törvény a korábbi tényállást új, sajátos (*sui generis*) elkövetési magatartással egészítette ki, így a terrorcselekmények tényleges elkövetője mellett az is büntethetővé vált, aki anyagi eszköz(öke)t szolgáltat a terrorcselekmények elkövetéséhez.

A 2002. évi XXV. törvénnyel, valamint a 2002. évi LIX. törvénnyel egy összefoglalt bűncselekmény (*delictum complexum*) jött létre, amely egyrészt a klasszikus értelemben vett terrorista cselekményeket, másrészt a köztörvényes bűncselekményeket rendelte büntetni, feltéve, ha azokat terrorizmus céljából követték el.³²

A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) a korábbi szabályozástól eltérően önálló fejezetben, a közbiztonság elleni bűncselekmények körében szabályozza a terrorcselekményt (314–316. §), a terrorcselekmény feljelentésének elmulasztását (317. §), valamint a terrorizmus finanszírozásának (318. §) büntetést. Megfigyelhető, hogy a jogalkotó a korábbi egy szakaszba foglalt tényállást három külön tényállásra bontotta, továbbá igyekezett minden lehetséges, a terrorcselekményekhez kapcsolódó tevékenységet szankcionálni.

A közbiztonság elleni bűncselekmények sajátossága, hogy alapjában véve nem konkrét személy jogait sértik vagy veszélyeztetik, illetőleg nem konkrét dolgot fenyegetnek, hanem a polgárok nagyobb vagy szűkebb csoportját, amely által a káros hatásuk előre meg nem határozott anyagi javakat érint. Kétségtávol, ezen ismérvek leginkább a terrorcselekményeket jellemzik,³³ és ezt jól szemlélteti e bűncselekmények védett jogi tárgya, azaz az államok, állami szervek,³⁴ nemzetközi szervezetek³⁵ kényszermentes cselekvősege, működésük zavartalansága, valamint a lakosság félelemmentes életviteléhez fűződő társadalmi érdek.³⁶

Ahogy a nemzetközi büntetőjog, a magyar büntetőjog is a terrorizmus újabb és újabb megnyilvánulási formáihoz igazította szabályozását. Éppen ezért a kezdetben három

²⁹ Fábíán Ferenc: *A terrorcselekmény büntetőjogi szabályozásának jelene és aktuális kérdései. Büntetőjogi Szemle*, (2018), 2. 44–50.

³⁰ Tulajdonképpen a szocializmus okán.

³¹ Bartkó (2011): i. m. 211.

³² Fábíán (2018): i. m.

³³ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: *Büntetőjog II. Különös Rész*. Hetedik, hatályosított kiadás. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2019. 540.

³⁴ Állami szerv alatt mind a magyar, mind a külföldi államok szerve, valamint az állam által alapított alapítványok is értendők.

³⁵ Amelyeket államközi szerződésekkel hoztak létre, vagy olyan nemzetközi szerződések, amelyben az államok feladatokat, illetve kötelezettséget vállalnak.

³⁶ Belovics–Molnár–Sinku (2019): i. m. 543–548.

alapesettel rendelkező bűncselekménynek jelenleg öt alapesete van, amelyek mindegyike különböző elkövetési magatartásokkal valósítható meg. A terrorcselekmény első alapesetét a Btk. 314. § (1) bekezdése szabályozza, emellett ezen elkövetési magatartások azonos-ságot mutatnak a (4) bekezdésben meghatározott személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó, valamint fegyverrel kapcsolatos bűncselekmények elkövetési magatartásaival.³⁷ A második elkövetési magatartás, amelyet a Btk. 314. § (2) bekezdés *a*) pontja pönalizál, összetett bűncselekménynek tekinthető, ugyanis az elkövetési magatartásai tekintetében cél-eszköz viszony áll fenn. Eszközcselekménynek a jelentős anyagi javak³⁸ hatalomba kerülése, míg célcselekménynek a követelés kikényszerítése tekinthető, aminek függvényében az elkövető a javakat sértetlenül hagyja vagy visszaadja. A követelés egyébként lehet jogos, jogosnak vélt vagy jogtalan is. Irreleváns, hogy az állami szerv vagy nemzetközi szervezet képes-e teljesíteni a követelést, vagy rendelkezik-e bármilyen kompetenciával az adott ügyben.³⁹ Hangsúlyozandó, hogy az első két alapeset tekintetében a törvény korlátlan enyhítést tesz lehetővé annak, aki a bűncselekményt abbahagyja, mielőtt abból súlyos következmény származna, illetve tevékenységét a hatóság előtt felfedi és a (további) bűncselekmény következményének a megakadályozásában vagy enyhítésében közreműködik. A Btk. 314. § (2) bekezdés *b*) pontja szerinti terrorcselekmény harmadik alapesetét 2016. július 18-i hatállyal a jogalkotó a 2016. évi LXIX. törvénnyel hozta létre. Ennek értelmében az elkövetési magatartás a terrorista csoport⁴⁰ szervezése abból a célból, hogy az elkövető állami szervet, más államot vagy nemzetközi szervezetet arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen, vagy eltűnjön. A 2017. évi XXXIX. törvény azonban módosította ezen elkövetési magatartást akként, hogy a szervezésnek vagy irányításnak terrorista csoport létrehozására kell irányulnia. A negyedik alapesetnek a Btk. 316. §-a szerint terrorcselekmény elkövetésével való fenyegetés tekinthető. Az elkövető olyan helyzetbe kívánja hozni a megfenyegetettet, hogy annak ne legyen más választása, mint az elkövetői akarat feltétlen teljesítése, így ez az elkövetés magatartása minden esetben támadó jellegűnek tekinthető.⁴¹ Azonban a 14/2012. számú büntető elvi döntés értelmében csak az olyan konkrét fenyegetés ad alapot a terrorcselekménnyel fenyegetés büntetettének megállapítására, amelyben megnyilvánul a szóban forgó deliktum speciális elkövetése. A Btk. 316/A. § szerinti ötödik alapesetet a jogalkotó szintén a 2016. évi LXIX. törvénnyel hozta létre, azonban a 2017. évi XXXIX. törvény módosította. Eszerint a terrorcselekményt ugyancsak létrehozza a Magyarország területére való be- és kiutazás, valamint az ország területén történt átutazás az első alapesetben meghatározott büntett elkövetése vagy az elkövetésre való felhívás, ajánlkozás, vállalkozás, a közös elkövetésben megállapodás, vagy az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása az elkövetés elősegítése, illetve a terroristacsoporthoz való csatlakozás céljából.

³⁷ Belovics–Molnár–Sinku (2019): i. m. 543.

³⁸ Jelentősnek tekintendők azok az anyagi javak, amelyek értéke ötmillió forint vagy azt meghaladó összeg.

³⁹ Belovics–Molnár–Sinku (2019): i. m. 544.

⁴⁰ A Btk. 319. § (1) bekezdése értelmében terrorista csoport a három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja terrorcselekmény elkövetése.

⁴¹ Belovics–Molnár–Sinku (2019): i. m. 544.

A terrorcselekmény, a terrorcselekmény feljelentésének az elmulasztása és a terrorizmus finanszírozása immateriális, azaz eredményt nem tartalmazó bűncselekményeknek tekinthető, ugyanis nem törvényi tényállási elem valaminek a megtétele, a meg nem tétele vagy eltérése, a lakosságban való félelem kialakulása, az állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjének megváltoztatása, a nemzetközi szervezet működésének a megzavarása, valamint a követelés teljesítése.

Stádiumtanilag tekintve a törvény az első két alapeset előkészületét is büntetni rendeli, sőt súlyosabban büntetendő az előkészület, amennyiben terrorista csoportban való elkövetés érdekében valósul meg a terrorcselekmény első két alakzata.

A Btk. 16. § g) pontja értelmében amennyiben a tizenkettedik életévét betöltött személy rendelkezik az elkövetéskor a bűncselekmény következményeinek a felismeréséhez szükséges belátással, abban az esetben a terrorcselekmény első három alakzatának alanya tettesként ő is lehet. A társtettesi magatartás a befejezettség után, illetve a bevégzettség, a felbujtás a befejezettség után, míg a bűnsegélyi magatartás a bevégzettség fejthető ki.⁴²

A Btk. 317. §-a szerinti terrorcselekmény feljelentésének az elmulasztása mint önálló törvényi tényállás kellően érzékelteti a terrorcselekmény társadalomra veszélyességét. A feljelentési kötelezettség kizárólag azt terheli, aki a terrorcselekmény előkészületéről hitelt érdemlő tudomással rendelkezik. Mivel tényeken és személyes észlelésen alapuló megismerés érthető ezalatt, a konkrétumokat nélkülöző szóbeszéd nem alapozza meg a feljelentési kötelezettséget.

A terrorcselekmények végrehajtásához jelentős anyagi javak biztosítása szükséges, és számtalan esetben a terrorszervezetek az akciók kivitelezéséhez nem rendelkeznek elegendő anyagi forrással, így más módon teremtik elő a szükséges feltételeket.⁴³ Mindebből adódóan a 2002. évi LIX. törvénnyel hazánk kihirdette a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról szóló New York-i egyezményt, amely célul tűzte ki a terrorizmus pénzügyi alapjainak gyengítését. A terrorizmus finanszírozása mint külön törvényi tényállás megalkotása közvetlen előzményének az Európai Tanács Pénzmosás Elleni Bizottság 2010-ben készített országjelentése tekinthető, amelyben a Bizottság hiányosságként értékelte, hogy hazánk nem rendelte büntetni az olyan jogellenes magatartásokat, amelyeket azzal a céllal tesznek, hogy terroristát bármely módon támogassanak. A hatályos Btk. így a 318. §, valamint a 318/A. § keretében külön tényállás keretében rendeli büntetni a terrorcselekmény feltételeinek biztosításához való anyagi hozzájárulást, amelynek elkövetési magatartásai a következők lehetnek: az anyagi eszközök szolgáltatása, anyagi eszköz gyűjtése vagy anyagi eszközzel való támogatás. Mindazonáltal a jogalkotó részéről a terrorszervezetek pénzügyi ellehetetlenítése csupán akkor bizonyul hatékonynak, amennyiben a hatóságok számára a terroristák és támogatóik közötti pénzmozgás hálózatai ellenőrizhetők. Az új típusú terrorizmus következtében azonban a pénzáramlás mindinkább a hatóságok ellenőrzésén kívüli hálózatokon folyik, sőt az ellene való fellépést tovább nehezíti,

⁴² Belovics–Molnár–Sinku (2019): i. m. 545.

⁴³ A terrorszervezetek pénzügyi hátterét jelentő egyéb források alatt nem pusztán a pénzben kifejezhető fizetőeszközök, hanem a kevésbé nyomon követhető fizetőeszközök, mint például a drágakövek, az arany és az adományok (például zakát) is értendők. Sőt megemlítendő, hogy az Iszlám Állam működésének finanszírozása főként az illegális kőolaj-kereskedelemből, a kábítószer-csempészetből, a szerverkereskedelemből stb. származott.

hogy nemcsak pénzben kifejezhető, hanem kevésbé nyomon követhető fizetőeszközök (például drágakövek) is e körbe sorolandók.

5. A terrorizmushoz kapcsolódó egyéb alapvető jogi kérdések problematikája

5.1. Kényszervallatás mint a terrorizmus elleni fellépés legitim eszköze?

Napjainkban éles viták folynak arról, hogy a terrorizmussal vádolt személyek esetén a kényszervallatás mennyire ütközik jogi korlátokba. Míg az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának⁴⁴ 5. cikke deklarálja, hogy „senkit sem lehet kínvallatásnak, avagy kegyetlen, embertelen vagy lealacsonyító büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni”, illetve míg a 9. cikk értelmében „senkit sem lehet önkényesen letartóztatni, őrizetbe venni vagy száműzni”, tudomásunk van arról, hogy az Egyesült Államok Guantánamo kapcsán ezen emberi jogokat súlyosan megsértette.⁴⁵

Bár valamennyi államot az állampolgáraival szemben intézményes életvédelmi kötelezettség terhel, eme elsőrendű kötelezettség teljesítése mégsem járhat (na) más személyek alapvető jogainak megsértésével, ugyanis az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában foglalt elidegeníthetetlen, alapvető jogok védelme személyi hatályát tekintve minden emberi lényre kiterjed.

Ugyanakkor amennyiben a hivatalos személyek minden kétséget kizáró bizonyíték(ok)kal rendelkeznek a tekintetben, hogy az adott fogva tartott személy terrorista, és ténylegesen nem hajlandó együttműködni a hatósággal a potenciális terrorcselekmények megakadályozásában, abban az esetben úgymond *járulékos veszteségként* megengedettnek tartom a Központi Hírszerző Ügynökség (*Central Intelligence Agency, CIA*) által alkalmazott egyes vallatási technikák⁴⁶ alkalmazását, a nagyszámú veszélyeztetett emberi életek megmentése érdekében, azonban minden egyes esetben kizárólag a szükségesség és arányosság követelményét szem előtt tartva, tehát nem visszaélészerűen.

5.2. Közösségi média és kiberterrorizmus

A másik égető kérdés kétségkívül a terrorizmus és annak üldözése során a terroristák és a média, illetve az internet kapcsolata. Napjaink terroristái rendkívüli módon alkalmazkodnak a világ fejlettségéhez. Ugyan a közösségi oldalak az elmúlt években rengeteget tettek azért, hogy megakadályozzák a szélsőséges tartalmak terjedését a felületeiken, mégis kudarcot vallottak a 2019. május 15-én, Új-Zélandon elkövetett terrortámadást illetően.⁴⁷ A terroristák a tömegtájékoztatók során azt próbálják elérni, hogy sérelmeiknek hangot

⁴⁴ Valamennyi ENSZ-tagállam ratifikálta a Nyilatkozatot.

⁴⁵ Carol Rosenberg: *For First Time in Public, a Detainee Describes Torture at C.I.A. Black Sites*. [online], The New York Times, 2021. 10. 28. Forrás: nytimes.com [2022. 03. 22.]

⁴⁶ Például alvásmegvonás, vagy legvégső esetben a *waterboarding* vallatási technika.

⁴⁷ Az elkövető online, a fejére helyezett kamerával rögzítette a merényletet. Az 51 halálos áldozattal járó terrorcselekmény Új-Zéland történelmében a legsúlyosabb terrortámadás volt.

adva elérjék azok orvoslását, vagy pusztán a terror eszközeivel próbálják elérni azokat a célokat, amelyekre más módon képtelenek, miközben ügyük nagy számban támogatásra lel. Pontosan emiatt választanak merényleteik során a nemzetközi média figyelmét élvező célpontokat. E pszichológiai hadviselés által képes a terrorizmus olyan céljait kielégíteni, mint a félelemkeltés és a további terroristák toborzása. A terroristák tisztában vannak vele, hogy a nyugati országokban elkövetett merényletekkel tudják mindezt hatékonyan elérni, mivel az ott elkövetett merényletekre a média erőteljesebben reagál, még akkor is, ha az elmúlt 20 évben a Global Terrorism Database összegzése szerinti terroristamerényletek több mint 90%-át a Közel-Keleten, Észak-Afrikában, Dél-Ázsiában, valamint a szubszaharai Afrikában követték el.⁴⁸ Az elemzés tehát jól mutatja, hogy a közhiedelemmel ellentétben a terrorista cselekmények szignifikáns célpontja továbbra sem a fejlett világ.

Ugyanakkor a telekommunikációs eszközökkel elkövetett kiberterrorizmus, amely célját tekintve kettős, szintén komoly kihívás elé állítja a nemzetközi közösséget. Ez az elkövetési mód egyrészt alkalmas arra, hogy zavarkeltés révén félelmet keltsen a népességben, másrészt a propaganda eszközeivel élve képes nagy számban toborozni tagokat.⁴⁹ Az elhíresült mondás, miszerint „míg Bin Laden ujjá egy AK 47-es ravaszán van, addig unokaöcséé egy számítógépes egéren”⁵⁰ jól szemlélteti, hogy generációváltás okán a terrorizmus immár ismételtelen új korszakba lépett.

6. Konklúzió

Láthattuk, hogy 2001. szeptember 11-ét követően a terrorizmus jelentős változásokon esett át, ugyanis megjelent az egyre radikálisabb, egyre kevesebb szervezést igénylő, kiszámíthatatlanabb és költséghatékonyabb terrorizmus. Az elkövetési magatartások a modern kor vívmányainak, valamint a generációváltásnak köszönhetően mindinkább olyan eszköz-, illetve előkészítő jellegű bűncselekmények formájában valósulnak meg, amelyek a klasszikus terrorcselekmények körétől olykor távol esnek, így a jogalkotók részéről (is) fokozottan indokolt az új típusú terrorizmusszemlélet kialakítása, amely a cselekmény célzatát éppúgy szem előtt tartja, mint magát az elkövetés jellegét.

Az egységes nemzetközi koncepció kialakítására az eltérő állami érdekek okán továbbra sem került sor annak ellenére, hogy a nemzetközi közösség egészének érdeke az államok többségét reprezentáló definíció megalkotása, ugyanis ez a fajta hiányosság gátját szabja a terrorizmus elleni hatékony fellépésnek. Az egységes definíció megalkotását tovább nehezíti, hogy míg maga a terrorcselekmény az egyik oldalról szemlélve jogi és erkölcsi szempontból elítélendő, a másik, az adott esetben elnyomást megtestesítő csoport oldaláról szemlélve szignifikáns a cselekmény pozitív tartalommal való felruházása az abban részt vevő személyek heroizálását illetően. Tulajdonképpen a nemzetközileg

⁴⁸ Tólas (2021): i. m. 4.

⁴⁹ Toborzásra előszeretettel használják a különböző közösségi felületeket, mint például Facebook, Twitter stb.

⁵⁰ Frank J. Cilluffo – Daniel Rankin: [Harc a terrorizmus ellen](#). NATO *Tükör*, (2001/2002), tél. 13.

elfogadott definíció hiánya vezet ahhoz az éles problematikához, miszerint „az egyik ember terroristája a másik ember szabadságharcosa”.⁵¹

Végül, de nem utolsósorban arról sem feledkezhetünk meg, hogy a modernkori terrorizmus és a közösségi média rendkívül szoros kapcsolata⁵² okán a terrorizmus még inkább kicsúszik a szervezett ellenőrzés keretei alól. Be kell látnunk, hogy a terrorcselekményeket megszüntetni nem, csupán visszaszorítani van lehetőségünk, mivel a technika fejlődése révén továbbra is újabb és újabb megnyilvánulási formák fognak megjelenni, amit a nemzetközi jogi, s ezáltal a belső jogi szabályozás kizárólag követni lesz képes. S e terrorellenes háború egyetlen pozitív hozadéka a jövőt illetően szintén a jogfejlődésben keresendő.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bartkó Róbert: *A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései*. Győr, Universitas-Győr, 2011.
- Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: *Büntetőjog II. Különös Rész*. Hetedik, hatályosított kiadás. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó 2019.
- Brown, Dan: Angyalok és démonok. Ford. Bori Erzsébet. Budapest, Gabo, 2003. 216–217.
- Cilluffo, Frank J. – Daniel Rankin: *Harc a terrorizmus ellen*. *NATO Tükör*, (2001/2002), tél. 12–15.
- Fábián Ferenc: *A terrorcselekmény büntetőjogi szabályozásának jelene és aktuális kérdései*. *Büntetőjogi Szemle*, (2018), 2. 44–50.
- Ganor, Boaz: *Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter? Police Practice and Research*, 3. (2002), 4. 287–304. Online: <https://doi.org/10.1080/1561426022000032060>
- Kancsal Kitti: *Terrorizmus egykor és ma – avagy a büntetőjog eszközei a terrorizmus elleni harcban*. [online], 2013. 02. 07. Forrás: ujbtk.hu [2022. 03. 22.]
- Kovács Péter: *Nemzetközi közjog*. Budapest, Osiris Kiadó 2016.
- Maras, Marie-Helen: *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Ford. Varga Tibor. Budapest, Antall József Tudásközpont, 2016.
- N. Rózsa Erzsébet: *Felkelők, terroristák és az állami erőszak a szíriai konfliktusban*. *Világtörténet*, 7. 39. (2017), 4. 647–662.
- Rosenberg, Carol: *For First Time in Public, a Detainee Describes Torture at C.I.A. Black Sites* [online], The New York Times, 2021. 10. 28. Forrás: nytimes.com [2022. 03. 22.]
- Spitzer Jenő: *Az önvédelem és a terrorizmus ütközete*. *Hajlik vagy török a nemzetközi jog? Honvédségi Szemle*, 146. (2018), 2.
- Tálás Péter: *A terrorizmus hét évvel 9/11 után*. *Nemzet és Biztonság*, 1. (2008), 9. 69–80.
- Tálás Péter: *Az Európai Unió terrorfenyegetettsége 2000 és 2019 között, a számok tükrében*. *Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések*, (2021), 11. 1–29.

⁵¹ Boaz Ganor: *Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter? Police Practice and Research*, 3. (2002), 4. 287–304.

⁵² Tálás Péter: *A terrorizmus hét évvel 9/11 után*. *Nemzet és Biztonság*, 1. (2008), 9. 75.